

УДК 336.761

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Ольга Юріївна ШУТЄЄВА

здобувач кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки Харківський національний економічний університет
E-mail: olya.y.taratuta@mail.ru

Анотація. Визначено сутність поняття фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів та складові системи. Уточнено сутність фінансового забезпечення. Досліджено складові системи фінансового забезпечення ринку цінних паперів.

Аннотация. Определена сущность понятия фінансового обеспечения функционирования рынка ценных бумаг и составляющие системы. Уточнено сущность фінансового обеспечения. Исследованы составляющие системы фінансового обеспечения рынка ценных бумаг.

Ключові слова: ринок цінних паперів, фінансове забезпечення, функціонування, інструменти ринку цінних паперів, фінансові важелі, фінансові методи.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, фінансовое обеспечение, функционирование, инструменты рынка ценных бумаг, фінансовые рычаги, фінансовые методы.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність держави на сучасному етапі багато в чому залежить від активності використання інструментів ринку цінних паперів, рівень капіталізації якого свідчить про значний потенціал як підприємств певних галузей, так і всієї економіки країни, а також про раціональний перерозподіл інвестиційних ресурсів. За останні часи вітчизняний ринок цінних паперів почав відновлюватися після кризи. Але Україна за міжнародними рейтингами все ще входить у двадцятку країн з найслабшими показниками рівня розвитку фінансового ринку та ефективності регулювання обороту цінних паперів. Змінити ситуацію можливо за умов зміцнення фінансової основи ринку цінних паперів, зокрема за рахунок виявлення тих його складових, які потребують вдосконалення. Тому дослідження проблем фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів стає пріоритетним науково-практичним завданням, що вимагає вирішення в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У економічній літературі особливостям та проблемам функціонування ринку цінних паперів присвячені роботи М. Алексєєва, Б. Альохіна, А. Архипова, І. О. Бланка, А. Грязнової, А. Зуєвої, А. В. Приходько, А. Д. Радигіна, С. М. Самець, В. К. Сенчагова, В. М. Фомішиної та ін. Проте, незважаючи на здобутки у вітчизняній науковій

літературі, залишається не вирішеним питання щодо тлумачення сутності поняття «фінансове забезпечення», оскільки більшість науковців визначали його в контексті своєї теми дослідження. Малодослідженою є проблема оцінки та реалізації фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів.

Виходячи зі складності трактувань поняття «фінансове забезпечення», метою статті є уточнення сутності фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів та визначення його складових.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Аналіз теорії фінансового управління та, зокрема, розвитку ринку цінних паперів показав, що окремому визначенню поняття фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів не було приділено уваги, що доводить актуальність цього питання. Система фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів має власний понятійний апарат, в якому головними є такі поняття: «фінансове забезпечення» та «функціонування».

Дослідженню поняття «фінансового забезпечення» присвячено чимало наукових праць. Але в економічній літературі немає єдиного підходу щодо його визначення (табл. 1). Думки науковців розходяться при виокремленні елементів і форм фінансового забезпечення.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз визначення сутності фінансового забезпечення

Автор	Визначення поняття
Гладій С. П.	Фінансове забезпечення – це узагальнюючий метод інвестування через фінансові форми як конкретні прояви категорій фінансової сфери, зовнішнього вияву механізму та його структурних елементів [2]
Кириленко О. П.	У складі методів фінансового забезпечення виділяє фінансове регулювання, що відбувається, в першу чергу і головним чином, через оподаткування... В умовах ринкової економіки використання адміністративних методів впливу надто обмежене, і тому головний акцент у регулюванні економіки робиться на оподаткуванні [3, с. 24]
Козій І. С.	Фінансове забезпечення є одним із складових елементів фінансового механізму поряд з управлінням фінансовою діяльністю, фінансовим регулюванням, фінансовим плануванням і прогнозуванням та іншими. Фінансове забезпечення передбачає формування та використання фінансових ресурсів підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки беззбитково, але і підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни загалом [4, с. 224, 228]
Ковальова А. М.	Функція забезпечення підприємства грошовими засобами тісно пов'язана з розподільчою функцією фінансів, яка здійснюється за допомогою фінансового механізму [13, с. 39–41]
Колодізев О. М.	Фінансове забезпечення розвитку інноваційного потенціалу треба розглядати як систему фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення інноваційного розвитку як на рівні підприємства, так і на рівні країни [5, с. 88–89]
Москаль О. І.	Механізм фінансового забезпечення розглядається як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарських суб'єктів. Фінансове забезпечення реалізується через систему фінансування, що може здійснюватися в трьох формах: самофінансування, кредитування і безповоротне фінансування з бюджету [6, с. 6–7]
Олійник Д. С.	Фінансове забезпечення – це організація через визначення обсягу фінансових ресурсів, науково обгрунтованого їх прогнозування, створення фінансових резервів і нормативно-правового забезпечення [7, с. 5]
Опарін В. М.	Фінансове забезпечення підприємства реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [8, с. 17–18]
Оспіщев В. І.	Фінансове забезпечення регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись в трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [12, с. 59]
Осьмірко І. В.	Під фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку розуміється «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки». У структурі методів фінансового забезпечення надається особливе значення фінансовому регулюванню, яке відбувається, головним чином, через оподаткування [9, с. 48]
Погріщук Г. Б.	При визначенні фінансового забезпечення доцільно врахувати такі складові як: мета, завдання, функції, методи, джерела, обсяги фінансових ресурсів, а також діяльність як держави, так і суб'єктів господарювання, що пов'язана з мобілізацією і використанням цих ресурсів [10, с. 4]

Таблиця 1 (продовження)

Сокирська І. Г.	Фінансове забезпечення інноваційної діяльності відбувається з позиції реалізації безперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів з виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків [11, с. 92]
-----------------	---

Як бачимо, у дослідженому спектрі визначень можна виділити відповідні ключові ознаки тлумачення сутності поняття «фінансове забезпечення»:

- функція інвестування через фінансові форми;
- елемент фінансового механізму;
- основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток через систему фінансування;
- сукупність економічних відносин (система фінансових відносин), що діють через сукупність форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів;
- процес організації фінансування на основі відповідної системи фінансування;
- процес реалізації безперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів.

Тобто виокремлюються вузький та широкий підходи при визначенні змісту досліджуваного поняття.

Розгляд фінансового забезпечення через фінансові відносини вважатимемо більш широким підходом, комплексним, оскільки саме система таких відносин стосовно ринку цінних паперів

відобразитиме економічні зв'язки, взаємодію та відносини у грошовій формі.

Як було вказано вище, також додаткового дослідження потребує процес функціонування. Згідно з визначенням Великого тлумачного словника російської мови одним із значень терміну «функція» є «напрямок діяльності відповідно до призначення якої-небудь організації, установи» [1, с. 1436]. У цьому ж словникові термін «функціонувати» розглядається як «виконувати свої функції, бути в дії, робити» [1, с. 1435]. У теорії антикризового управління функціонування вказує на те, що розвиток системи тісно пов'язаний з процесом її функціонування, який включає підтримку життєдіяльності, збереження функцій, що визначає цілісність організації, якісну визначеність, суттєві характеристики [14, с. 19]. Отже, головним при розгляді процесу функціонування стає певний набір функцій досліджуваного об'єкту.

Таким чином, шляхом узагальнення значень понять «фінансове забезпечення» та «функціонування» з урахуванням специфіки досліджуваного ринку сформовано визначення фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів (рис. 1).

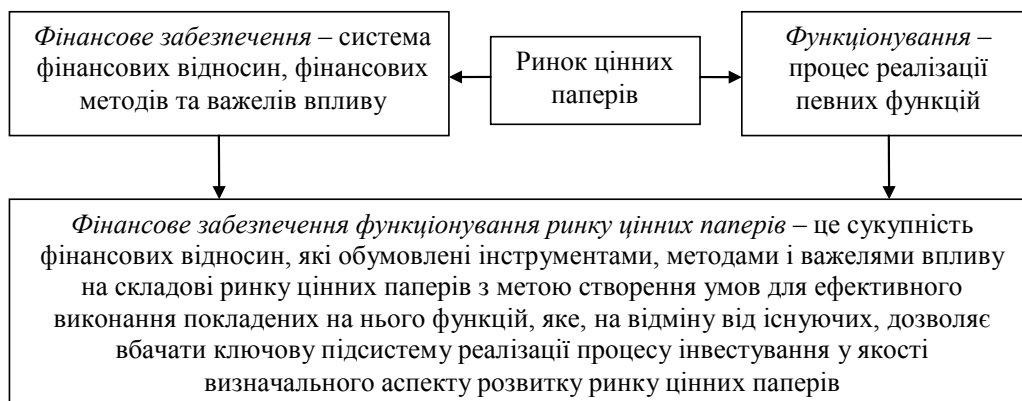

Рис. 1. Схема узагальнення визначення сутності поняття «фінансове забезпечення функціонування ринку цінних паперів»

На практиці процес фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів реалізується за допомогою основних елементів системи фінансового забезпечення.

Основними складовими системи такого забезпечення є такі (рис. 2): інструменти ринку цінних паперів; фінансові методи; фінансові важелі впливу.

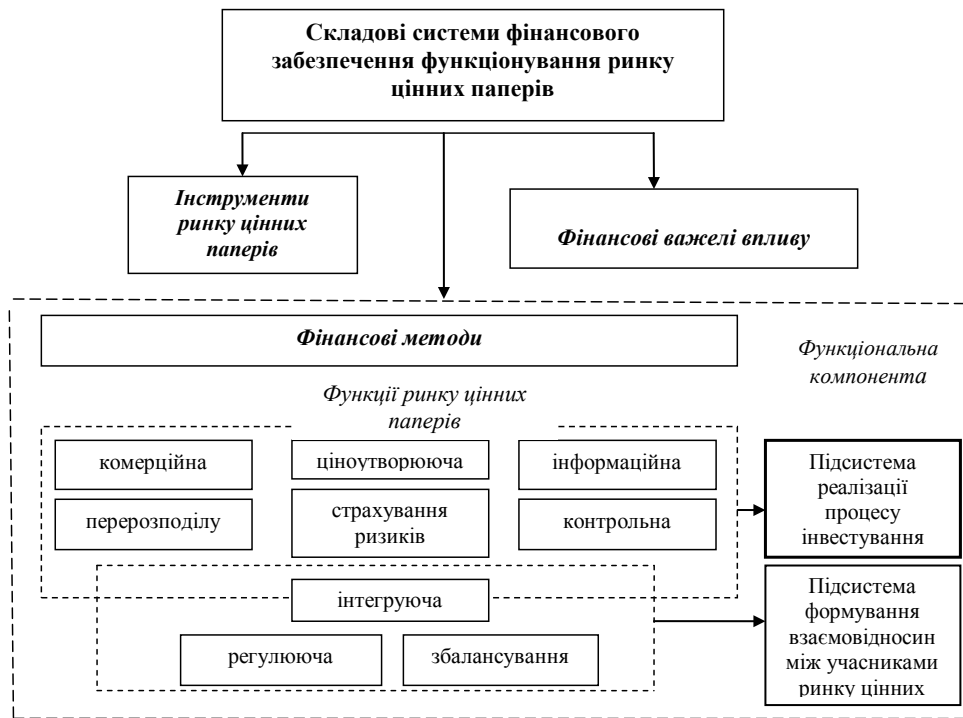

Рис. 2. Принципова схема структури фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів

До інструментів ринку цінних паперів належать, перш за все, цінні папери (акції, облигації, вексель, депозитні й ощадні сертифікати, державні цінні папери та інші). Фінансові методи слід розглядати як способи формування та використання фондів грошових коштів. У їх структурі особливе місце займає фінансовий аналіз стану ринку цінних паперів, фінансове планування включає в себе визначення механізму вибору стратегії і визначення факторів впливу на рішення фізичних осіб про інвестування в інструменти ринку цінних паперів; фінансове регулювання, яке в першу чергу відбувається через податкові важелі. Фінансові важелі впливу – це такі фінансові засоби (податки, обов'язкові платежі, норми використання коштів у державних установах, відсотки за депозитами, кредитами, законодавчо встановлені фінансові вимоги до професійних учасників фондового ринку тощо), через які можна впливати на процеси формування фінансових ресурсів та прийняття фізичними та юридичними особами рішень щодо участі в інвестуванні у цінні папери.

Висновок. Взагалі, відмінність визначення полягає у комплексності розгляду фінансових методів, інструментів та важелів впливу в процесі створення умов для ефективного виконання ринком цінних паперів своїх функцій з метою реалізації процесу інвестування.

Якщо порівнювати саме фінансове забезпечення, то, по-перше, погоджуємося з думкою дослідників, які розглядають його через фінансові відносини (тобто, тими відносинами, які пов'язані з формуванням, розподілом та використанням грошових коштів з метою забезпечення певних потреб), оскільки такий підхід є комплексним та ширшим, ніж, наприклад, організація фінансування та реалізація відтворювальних процесів за рахунок фінансових ресурсів, що є підфункціями фінансового забезпечення та не відображають наявності суб'єкта в цих процесах. По-друге, обумовленість фінансових відносин певними інструментами, методами і важелями впливу доводить їх специфічність щодо об'єкту розгляду самого фінансового забезпечення (тобто функціонування ринку цінних паперів) та,

переважно, зовнішній характер регулювання, на відміну, наприклад, від суб'єктів господарювання. По-третє, акцент зроблено на реалізації процесу інвестування, який, з одного боку, забезпечує сам ринок цінних паперів, та, з іншого боку, є

визначальним фактором розвитку цього ринку і, в свою чергу, залежить від особливостей державної політики (контроль, податкова, інвестиційна, конкурентна політика тощо).

Список використаних джерел

1. Большой толковый словарь русского языка / Л. И. Балахонova, Л. А. Балясникова, Н. И. Батажок и др.; — Под ред. к.ф.н. С. А. Кузнецова. — Российская Академия наук. Институт лингвистических исследований. — СПб. : Норинт, 2001. — 1536 с.
2. Гладій С. Фінансовий механізм інвестування інноваційного розвитку: теоретико-методологічний підхід до управління [Електронний ресурс] / С. Гладій // Наука молода. — 2005. — № 3. — Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/gHL8ef.pdf.
3. Кириленко О. П. Фінанси : навч. посіб. / О. П. Кириленко. — 2-ге вид. перероб. і доп. — Тернопіль : Економічна думка, 1998. — 163 с.
4. Козій І. С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І. С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.9. — С. 223–229.
5. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О. М. Колодізев. — Х. : ВД ІНЖЕК, 2009. — 278 с.
6. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. І. Москаль. — К., 2001. — 16 с.
7. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Д. С. Олійник. — К., 2003. — 17 с.
8. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.
9. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування / І. В. Осьмірко // Бізнес Інформ. — № 7. — 2012. — С. 47–49.
10. Погріщук Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Г. Б. Поліщук. — Тернопіль : Тернопільський ДЕУ, 2005. — 19 с.
11. Сокирська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокирська // Фінанси України. — 2003. — № 1. — С. 89–93.
12. Фінанси: Навч. посіб. / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев та ін. / За ред. І. В. Оспіщева. — К. : Знання, 2006. — 415 с.
13. Финансы: Учебн. пособ. / Под ред. проф. А. М. Ковалевой. — М. : Финансы и статистика, 2005. — 384 с.
14. Формирование конкурентной позиции предприятия в условиях кризиса: монография / А. Н. Тищенко, Ю. Б. Иванов, Н. А. Кизим, Е. В. Ревенко, Т. М. Чечетова-Терашвили. — Х. : ИД «ИНЖЭК», 2007. — 376 с.